

Sotsiaalministri määruse „Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamise kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga kehtestatakse isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamise kord. Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus on vajalik pensionikindlustatute kindlustusosakute arvutamiseks. Samuti sätestatakse määruses arvestusliku isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa arvutamise kord ajaks, mil veel ei ole kättesaadavad isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse andmed, kuid isik soovib taotleda pensioni.

Kuni 2025. aasta 31. oktoobrini on nimetatud kord kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega. Alates 1. novembrist 2025 kehtestab nimetatud korra sotsiaalminister, sest riikliku pensionikindlustuse seaduses muudeti määruse andjat.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi hüvitiste ja pensionipoliitika osakonna nõunik Liidia Soontak (liidia.soontak@sm.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti kontrollis Sotsiaalministeeriumi õigusnõunik Reet Kodu (reet.kodu@sm.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga kehtestatakse uus määrus. Eelnõu ei ole seotud teiste menetluses olevate määrustega.

Eelnõu on seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses ning selle kohta on koostatud täpsem mõjuanalüüs käesoleva eelnõu seletuskirja 4. punktis.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määrus kehtestatakse riikliku pensionikindlustuse seaduse § 13 lõike 2 alusel. Määruses ei ole tehtud sisulisi muudatusi võrreldes kehtiva Vabariigi Valitsuse 10.02.2002. a määrusega nr 5 „[Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamise kord](#)“. Valitsuse varasem määrus ei kehti alates 01.11.2025. a tulenevalt volitusnormi muutmisest (haldusmenetluse seaduse [§ 93 lõike 1](#) kohaselt kehtib määrus kuni volitusnormi kehtetuks tunnistamiseni, see laieneb ka määruse andja muutmisele).

Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist.

Eelnõu § 1 sätestab määruse reguleerimisala, milleks on isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamise korra kehtestamine.

Eelnõu § 2 sätestab alused, millele tuginedes arvutatakse isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus. Arvutamise aluseks on andmed, mis on kantud sotsiaalkaitse infosüsteemi ning mis kajastavad iga pensionikindlustatu makstud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa.

Eelnõu § 3 sätestab, kuidas arvutatakse isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa suurus. Selleks summeeritakse iga isiku kohta ühe kalendriaasta jooksul sotsiaalkaitse infosüsteemi kantud isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa summad.

Eelnõu § 4 sätestab arvutusmeetodi, mille alusel määratakse kindlaks kalendriaasta isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus kõigi pensionikindlustatute lõikes.

Lõikes 1 sätestatakse, et isikustatud sotsiaalmaksu keskmine suurus saadakse, kui liita kõigi pensionikindlustatute kohta arvutatud isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa summad (eelnoõ § 3) ning jagada need sama kalendriaasta pensionikindlustusstaaži kogusummaga.

See võimaldab siduda makstud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa isikute staažiga ning nende andmete alusel arvutatakse isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus.

Kui isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamisel jagada kalendriaasta isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa kogusumma kõigi isikute arvuga, kelle eest eelmisel kalendriaastal sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa on laekunud, siis jääks keskmine suurus suhteliselt madalaks, sest märkimisväärne arv isikuid on kalendriaastal töötanud mitte kogu kalendriaasta, vaid mõned kuud. Seetõttu lähtutakse isikustatud sotsiaalmaksu keskmise suuruse arvutamisel kaalutud keskmise meetodist. Sisuliselt rakendatakse isikute puhul osakaale sõltuvalt nende pensionikindlustusstaažist antud kalendriaastal. Vastavalt riikliku pensionikindlustuse seaduse § 30 lõikele 2 võrreldakse pensionikindlustusstaaži arvutamisel pensionikindlustatu iga kalendriaasta isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa vastava aasta jaanuarikuu kaheteistkümnekordselt kuupalga alammääralt arvutatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osaga ja nii saadakse isiku pensionikindlustusstaaž. Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamiseks liidetakse kõigi pensionikindlustatute kohta vastaval aastal arvutatud isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osad ja jagatakse kogu pensionikindlustatute selle aasta pensionikindlustusstaažiga.

Lõikes 2 on täpsustatud, et arvutustulemused ümardatakse sendi täpsusega.

Lõikes 3 määratakse kindlaks, et iga kalendriaasta kohta arvutatud keskmist suurust hakatakse rakendada alates järgmise aasta 1. aprillist. Seega, kui isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa tehakse kindlaks 2025. aasta kohta, siis hakatakse seda rakendada 2026. aasta 1. aprillist. Näiteks, kui inimene soovib 2026. aasta 1. aprillil siirduda vanaduspensionile, siis 2025. aasta isikustatud keskmine sotsiaalmaks on juba kehtestatud ning selle alusel saab talle arvutada tema eelnimetatud aasta kindlustusosaku suuruse.

Eelnõu § 5 käsitleb olukorda, kus ei ole võimalik veel kasutada lõplikke andmeid konkreetse kalendriaasta isikustatud sotsiaalmaksu kohta ning seetõttu tuleb rakendada prognoosil põhinevat arvestuslikku keskmist suurust.

Lõikes 1 sätestatakse, et isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa arvestusliku keskmise suuruse aluseks on üle-eelmise kalendriaasta andmed, mida korrigeeritakse koefitsiendiga, mis arvestab Rahandusministeeriumi prognoose järgneva kahe aasta sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa laekumise kasvu kohta. See tagab, et ka enne lõplike isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa andmete selgumist on võimalik teha pensionide määramiseks vajalikke arvutusi.

Näide: pensionikindlustatu soovib minna vanaduspensionile 1. septembril 2025. a ja selleks ajaks ei ole veel kinnitatud 2025. aasta kohta isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmist suurust. 2025. aasta kindlustusosaku suuruse leidmiseks kasutatakse sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa arvestuslikku suurust.

Lõikes 2 täpsustatakse, et summa ümardatakse sendi täpsusega, tagades arvutuste samasuse isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa sätetega.

Lõikes 3 sätestatakse, et arvestuslikku keskmist suurust rakendatakse ajavahemikus alates kalendriaasta 1. jaanuarist kuni järgmise aasta 31. märtsini. See võimaldab tagada pensionide määramise ja ümberarvutamise kuni lõplike andmete alusel arvutatud keskmise suuruse kehtestamiseni järgmise aasta 1. aprillist.

Näide: 2025. aasta lõpus on vaja kehtestada isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa arvestuslik suurus 2026. aastaks. Seda kasutatakse pensionide määramisel perioodil 01.01.2026–31.03.2027. Aluseks võetakse 2024. aasta tegelik isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa, mida korrigeeritakse Rahandusministeeriumi 2025. aasta ja 2026. aasta kasvuprognnoosiga. Seega on vaja prognoosimiseks kasutada juba kehtestatud isikustatud sotsiaalmaksu keskmist suurus ja sellele järgneva kahe aasta Rahandusministeeriumi prognoosi.

Eelnõu § 6 sätestab, et määrus jõustub 1. novembril 2025. a, s.o ajast, mil sotsiaalminister on vastava määruse kehtestaja.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Riikliku pensionikindlustuse määramise ja maksmise tingimuste kehtestamine on liikmesriigi pädevuses, seega Euroopa Liit ei harmoniseeri pensionisüsteeme. Samal ajal reguleerib Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimist isikute piiriüleisel liikumisel. Seega, kui tekib piiriülene olukord, tuleb kohaldada määrust 883/2004 ja sellest tulenevaid erisusi.

4. Määruse mõjud

Eelnõu mõjutab kõiki pensionikindlustatuid, sest isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmist ja arvestuslikku suurus kasutakse inimeste riikliku vanaduspensioni määramisel ja ümberarvutamisel.

Vanaduspension koosneb neljast osast:

- baasosast;
- staažiosast, mille suurus võrdub pensioniõigusliku staaži aastate arvu ja aastahinde korrutisega;
- kindlustusosast, mille suurus võrdub pensionikindlustatu kindlustusosakute summa ja aastahinde korrutisega;
- ühendosast, mille suurus võrdub poole kindlustusosakute ja poole solidaarosakute summa ning aastahinde korrutisega.

Pensionikindlustatule arvutatakse eelmise kalendriaasta kindlustusosak iga aasta 1. aprilliks. Kindlustusosaku arvutamiseks jagatakse inimese eest makstud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa riigi keskmise sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osaga vastaval aastal. Sotsiaalminister kinnitab eelmise kalendriaasta riigi keskmise sotsiaalmaksu pensionikindlustuse suuruse igal aastal hiljemalt 20. märtsiks. Keskmise sotsiaalmaksu arvestamine toimub määruses kirjeldatud viisil: isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamiseks liidetakse pensionikindlustatute vastava aasta isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa suurused ning saadakse nende kogusumma ning see kogusumma jagatakse pensionikindlustatute pensionikindlustusstaaži kogusummaga. Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse kogusumma arvutatakse täpsuses 1 sent. Nimetatud tulemiks on isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus, mida kasutatakse iga pensionikindlustatu kindlustusosaku arvutamiseks vastaval kalendriaastal.

Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmise suuruse arvutamise korra kehtestamine on vajalik pensionikindlustatutele iga kalendriaasta kindlustusosakute kehtestamiseks ning pensionitaotlejatele pensionide määramiseks ja ümberarvutamiseks.

Kui inimene taotleb riiklikku pensioni ajal, mil ei ole kinnitatud eelmise või sama aasta isikustatud sotsiaalmaksu keskmist suurus, arvutatakse tema kindlustusosak isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa arvestusliku suuruse alusel. Nimetatu tagab pensionitaotlejale, et tema eest kuni pensioni taotlemiseni makstud sotsiaalmaks võetakse arvesse ning talle arvutatakse selle alusel kindlustusosak. Pärast isikustatud sotsiaalmaksu keskmise suuruse kinnitamist tehakse pensionäri kindlustusosaku ümberarvestus.

Isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa arvestuslikku suurus rakendatakse pensionide määramisel ja ümberarvutamisel tähtajaga alates kalendriaasta 1. jaanuarist kuni järgmise

kalendriaasta 31. märtsini. Isikustatud sotsiaalmaksu arvestuslik suurus on vajalik kehtestada, kuna isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus nimetatud perioodiks ei ole ette teada, sest tegelik laekumine ei ole ette teada. Arvestuslikku suurust kasutatakse eelkõige uute riiklike pensionide määramisel. Alates 1. aprillist arvutatakse arvestusliku suuruse alusel määratud riiklikud pensionid edasiulatuvalt ümber.

Määruse kehtestamine ei too kaasa uusi tegevusi, kuivõrd isikustatud sotsiaalmaksu keskmise suuruse ja arvestusliku suuruse kehtestamine jätkub varasema korra kohaselt. Seetõttu ei ole kohanemiskulusi nii rakendusasutustel kui ka pensionikindlustatutel, sh pensionitaotlejatel.

Andmekaitsealane mõjuhindang

Isiku sotsiaalmaksualased andmed, samuti andmed töötamise kohta ning isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine ja arvestuslik suurus, säilitatakse sotsiaalkaitse infosüsteemis. Isikuandmete töötlemine toimub vastavalt kehtivatele õigusaktidele ja on kaitstud kehtestatud turvameetmetega. Isikuandmete töötlemisel järgitakse isikuandmete kaitse üldmäärust, samuti sotsiaalkaitse infosüsteemi põhimääruses sätestatud. Kehtiva korraga võrreldes ei ole käesoleva määrusega kehtestatus tehtud muudatusi andmete töötlemise ulatuses ega korras, andmete töötlemine jääb endiseks. Eelnõu ei too kaasa uusi isikuandmete kogumise ega töötlemise kohustusi.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei tingi uusi tegevusi. Vajalikud kulud riiklike pensionide määramiseks on olemas riikliku pensionikindlustuse eelarves. Tulusid ei kaasne.

Eelnimetatu tuleneb asjaolust, et muutunud on määruse volitusnorm, sisulisi muudatusi sotsiaalministri määrus ei too.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. novembril 2025. aastal.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS (toimik [25-0909](#)) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile.

Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu vaikimisi. Sotsiaalkindlustusamet võttis eelnõu teadmiseks.